

အခန်း (၇)

နိဂုံးနှင့် အကြံပြုသုံးသပ်ချက်

ခေတ်ကာလအလိုက် စာကြည့်တိုက်၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ အမျိုးအစားနှင့် သဘောသဘာဝတို့သည် တစ်ထစ်စပြောင်းလဲခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ဘာသာတရားကို အခြေတည်၍ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ဖြစ်တည်မှုသဘောနှင့် ပိဋကတ်တိုက်များထားရှိခြင်းတို့၏ သဘာဝကို ကြည့်မည်ဆိုပါက ဘုရားဟော ပိဋကတ်တော်များကို စနစ်တကျထားသိုသိမ်းဆည်းကာ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ရာမှအစပြုသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာမင်းများ၏ ပိဋကတ်တိုက်များအနက် မန္တဟာမင်း၏ ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်သည် မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်းကြောင်း၏ အမွန်အစပင်ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ သထုံသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပထမဆုံးထေရဝါဒဗုဒ္ဓအယူဝါဒစတင်ပွင့်လင်းရာအရပ်ဖြစ်သည်။

အနော်ရထာမင်းသည် ရှင်အရဟံ၏သြဝါဒကို ခံယူ၍ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားသောနိုင်ငံဖြစ်အောင် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ခဲ့သည်။ ထိုအခါမှစ၍ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ဘာသာရေး၊ ပညာရေး၊ စာပေအနုပညာရပ်များနှင့်အတူ ပိဋကတ်တိုက်စာကြည့်တိုက်များကို ဆောက်လုပ်စေခဲ့သည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လူနေမှုအဆင့်အတန်းသည် ယင်းနိုင်ငံ၏စာကြည့်တိုက်များ၏အခြေအနေကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် သိနိုင်ပေသည်။ ပုဂံခေတ်တွင် ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာအစစအရာရာတို့၌ အထက်တန်းကျအဆင့်အတန်းမြင့်မားရခြင်းသည် အနော်ရထာမင်း၏ ပိဋကတ်တိုက်နှင့် ဆက်နွှယ်လျက်ရှိသည့် စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာ၊ အတတ်ပညာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည်ကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။

ရွှေစာရံပိဋကတ်တိုက်၊ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်နှင့် ကျန်စစ်သားမင်း၏မြကန်ပိဋကတ်တိုက်များသည် ရှင်အရဟံ၏နည်းပေးလမ်းညွှန်မှုများမှ မြစ်ဖျားခံလာရခြင်းဖြစ်ပေသည်။ အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်သည်ပင်လျှင် ရှင်အရဟံပိဋကတ်တိုက်ဟုဆိုသော် ရနိုင်ကောင်းမည်ထင်ပါသည်။ ထို့ပြင် ကျန်စစ်သားမင်း၏ ဥသျှောင်သဖွယ် ဦးထိပ်ထားကိုးကွယ်ခြင်းခံရသူသည် မဟာထေရ်ရှင်အရဟံပင်ဖြစ်သည်။ ရှင်အရဟံကို ဆည်းကပ်ပူဇော်ခြင်းအားဖြင့် အတွေ့အကြုံဗဟုသုတများ

အပြင် အမြော်အမြင်ကြီးသော ရှင်အရဟံ၏ ရှေ့ဆောင်မှုဖြင့် နိုင်ငံတော်တိုးတက်ခဲ့သည်။ အနုပညာရပ်များ၊ စာပေနှင့် အဘိဓမ္မာပညာရပ်များ နှင့် သီချင်းကဗျာဖွဲ့ဆိုခြင်း၊ စာရေးသားခြင်း စသည့် အတတ်ပညာရပ်များသည် ကျန်စစ်သားမင်း လက်ထက်တွင် အထူးပွင့်လန်းခဲ့လေသည်။

ကျန်စစ်သား ပိဋကတ်တိုက်သည် တူရုင်းတောင်ခြေရင်း၌ ကြာမျိုးစုံလင်စွာဖြင့် တည်ရှိသည့် မြကန်အနီးကျောက်ဖြင့်ပြီးသော ပိဋကတ်တိုက်ဆောက်လုပ်ခြင်းသည် အေးချမ်းသာယာသည့် ဘေးမဲ့ ဥယျာဉ်တောတောင်သဘာဝနှင့် စိတ်ကူးအင်မတန်ကောင်းလှသော စာကြည့်တိုက်မှူးတစ်ယောက်၏ အတွေးပင်ဖြစ်သည်။ စာပေပညာရပ်အမျိုးမျိုးတို့ကို ဘုရားတစ်ဆူ ဂူတစ်လုံးကဲ့သို့ ဦးထိပ်ပန်ဆင် တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည့် ဓလေ့မှ သူ့ခေတ်နှင့်သူ ခေတ်မီခြင်း၊ အဆင့်မြင့်ခြင်းနှင့် အထက်တန်းကျသည့် ပိဋကတ်တိုက်၊ စာကြည့်တိုက်များသည် ပုဂံခေတ်မတိုင်မီကပင် မြန်မာတို့၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် တည်ရှိခဲ့ခြင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့်တိုက်သမိုင်း၏အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်ကာ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာပင်ဖြစ်ပေသည်။

ကျွစွာမင်းကြီးသည် စာပေပိဋကတ် တတ်တော်မူသည့်အတိုင်း ပါဠိအဋ္ဌကထာဋီကာ ကျမ်းဂန်တို့မှ အထူးထူးသော အဓိပ္ပာယ်တို့ကို တိကျစွာနားလည်ကျွမ်းကျင်တော်မူသောကြောင့် ရဟန်းသံဃာတို့သည် ကျွစွာမင်းကြီးထံ စာဝါခံလျက်စာတက်ကြသည်။ မိန်းမများလည်း မင်းကြီးထံစာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ မှူးမတ်၊ ပြည်သူ၊ လူယောက်ျားတို့လည်း မင်းကြီးထံစာဝါခံလျက် စာတက်ကြသည်။ ဤကဲ့သို့ စာတက်သူများသောကြောင့် တစ်နေ့လျှင် ခုနစ်ဝါစာဝါပေး၍ စာချတော်မူသည်။ စားသောအချိန်နှင့် အိပ်သောအချိန်မျှသာ စာနှင့် ကင်းလေသည်။ ထိုအခါ စာပေပိဋကတ်ကို စုဆောင်းပြီးလျှင် ပိဋကတ်တိုက်ပြုလုပ်ကာ မြကန်အနီးတွင် သွင်းသိုထားတော်မူသည်။ ပြည်သူရဟန်းတို့ အလိုရှိရာထုတ်ယူကြည့်ရှုခွင့်ရသည်။

ပိဋကတ်လည်းတတ်၊ ကျမ်းပြုဆရာလည်းဖြစ်၊ စာချကထိကအဖြစ်လည်း ဆောင်ရွက်သော ရှင်ဘုရင်ကို ပြုရလျှင် မြန်မာရာဇဝင်၌ ကျွစွာမင်းကြီးတစ်ပါးသာ ရှိခဲ့ဖူးပါသည်။ အနော်ရထာမင်းသည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာကို စတင်အုတ်မြစ်ချခဲ့သည်မှန်သော်လည်း ထိုထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ စည်ပင်ရှင်သန်အောင်ပြုစုပျိုးထောင်သူမှာ ကျွစွာမင်းသာလျှင်ဖြစ်ပေသည်။ ပိဋကတ်တိုက်များကို အခြေတည်၍ ထင်ရှားသည့်ပညာရှင်များစွာပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ကျွစွာမင်းကြီး၏လက်ထက်၌ ဒီသာပါမောက္ခဘွဲ့တံဆိပ်ရ ဦးကျည်ပွေ့စသောထင်ရှားသည့် ပညာရှင်များနှင့် စာပေသမိုင်း၏ မှတ်တိုင်သဖွယ်ဖြစ်သော သင်ပုန်းကြီး ဋီကာ၊ သံပျင်ဋီကာ စသော ပါဠိဘာသာရေး ကျမ်းဂန်များလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ကျောက်စာအထောက်အထားများအရ ပုဂံတစ်ဝိုက်ပိဋကတ်တိုက်များကို နေရာအနှံ့အပြားတွင်ရှိကြောင်းသိရှိရပေသည်။ ၎င်းတို့အနက်မှ ထီးလိုမင်းလိုပိဋကတ်တိုက်၊ မိဖုရားဖွားစော ပိဋ

ကတ်တိုက်၊ မင်းသမီးအစောကြမ်း ပိဋကတ်တိုက်၊ အမတ်စစ်သူကြီး အမတ်တော် ပိဋကတ်တိုက်၊ သမန္တ ကုထံလင်မယား ပိဋကတ်တိုက်အစရှိသည် မင်းသမီးတို့ မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်တို့၏ ကုသိုလ်အလှူပိဋ ကတ်တိုက်များဖြစ်ပါသည်။

၁၁ ရာစုနှစ် ရွှေစာရုံ၊ အနော်ရထာနှင့် မြကန်ပိဋကတ်တိုက်များသည် ရှေးဦးတွင် စေတီ ဘုရား၊ ဂူကဲ့သို့သာ ကိုးကွယ်သည့်အဆင့်မျိုးသာလျှင်ဖြစ်ပေသည်။ ကျစွာမင်းလက်ထက်တွင်မူ စာပေစုဆောင်းသည့်ဌာနဖြစ်ခဲ့ဟန်တူ၏။ စာပေကို မှီငြမ်းလေ့လာတတ်လာသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ပစ္စည်းကို ပေးလှူသောအလှူဒါနသည် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်တို့အား တိုက်ရိုက်အားဖြင့် ရူပကာယကို မျှတစေ၏။ ဓမ္မကို ပေးလှူခြင်းကား အသိဉာဏ်ရှိသောလူများစွာတို့အား သုတကို ဖြစ်စေ။ ရှိပြီးသော သုတကို တိုးတက်တောက်ပြောင်စေ၏။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မအလှူသည် အမြတ်ဆုံးအလှူဖြစ်၏။ ထိုနည်း တူစွာပင် ပိဋကတ်နှင့် ပိဋကတ်တိုက်အလှူသည်လည်း အမြတ်ဆုံးအလှူပင်တည်း။

ပုဂံခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဆိုင်ရာ ပုထိုးစေတီဂူဘုရားများနှင့် ဓမ္မဆိုင်ရာပိဋကတ်တိုက်များ၊ သံဃာ ဆိုင်ရာကျောင်းများကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းခဲ့ကြလေသည်။ ရဟန်း၊ သံဃာတော်များအတွက် ဥတု သုံးလီ ပျော်ပိုက်သီတင်းသုံးနေထိုင်ရန်အရိပ်အာဝါသနှင့် ပြည့်စုံသောကျောင်းများကို သစ်သားဖြင့် လည်းကောင်း၊ အုတ်အင်္ဂါတော်တို့ဖြင့်လည်းကောင်း ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ အုတ်နှင့်ဆောက်သော ကျောင်းကို ကုလားကျောင်းခေါ်၍ ယနေ့ ထိုအုတ်အဆောက်အအုံများကိုသာ ပုဂံ၌တွေ့ရတော့ သည်။

ပုဂံတစ်ဝိုက်တွင် ကုလားကျောင်းခေါ်အုတ်ကျောင်းကြီးများနှင့် စေတီပုထိုး၊ လိုဏ်ဂူ၊ ပြာသာဒ်တို့သည် ယှဉ်တွဲဆောက်လုပ်လေ့ရှိ၏။ ပုဂံခေတ်အချိန်အခါတွင် သာသနာသုံးရပ်သည် နေလပမာထွန်းလင်းချိန်ဖြစ်၍ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများသည် တက္ကသီလာ၊ နာလန္ဒတက္ကသိုလ်ကြီး များကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံပညာရပ်များပေးရာ ပညာဖြန့်ဖြူးရာ အဓိက နေရာများပင်ဖြစ်ပေမည်။ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုင်း၌ ပိဋကတ်တိုက်များထားရှိသည်ကို တွေ့ရှိရ လေသည်။

ရှေးလူကြီးသူမများ၏ အမြော်အမြင်၊ ဉာဏ်ပညာ ကြီးရင့်မှုကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်များသည် အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာအမွေအနှစ်များ ကိန်းဝပ်ရာဖြစ်သော နိုင်ငံ၏တန်ဖိုး မဖြတ်နိုင်သော ပညာဘဏ်တိုက်များဖြစ်ခဲ့သည်။ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များစွာတို့သည် နှောင်း လူတို့၏ပြုပြင်ခြင်း၊ ထိန်းနိုင်မှုမရှိခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲအောင်မစွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်း၊ သင်္ခါရ တရားနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်၊ ရန်သူမျိုးငါးပါးတို့၏ လှိုင်းတံပိုးအောက်၌ ပျက်သုဉ်းရသည်မှာ ယူကျုံးမရသော ဆုံးရှုံးမှုပင်ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်အနော်ရထာပိဋကတ်တိုက်မှလွဲ၍ ဂုဏ်ယူဝံ့ကြွားစွာ ဖြင့် လက်ညှိုးထိုးပြနိုင်စရာခြေရာပင် မကျန်ရှိဘဲ လွှမ်းရာများသာ ထင်ကျန်ရစ်ခဲ့ပေသည်။

စစ်ကိုင်း၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ တောင်ငူ၊ ညောင်ရမ်းခေတ်တို့တွင် ထူးခြားထင်ရှားသည့် စာကြည့် ပိဋကတ်တိုက်များမတွေ့ရသော်လည်း ဘာသာ သာသနာအပြင် လောကီ လောကုတ္တရာစာပေ ပညာရပ် အတတ်ပညာတို့သည် စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်များရှိခဲ့၍သာ ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ အင်းဝခေတ် သက္ကရာဇ် ၈၀၄ ခုနှစ်၊ ပုဂံတက်ကြီးအင်းရှိ တက်နွဲ့ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်သည် တောင်တွင်းမင်းသီရိ ဇေယျာသုရမောင်နှံတို့၏ ကုသိုလ်အလှူပင်ဖြစ်သည်။ တက်နွဲ့ကျောင်း ကျောက်စာအရ ပုဂံခေတ် ထက်ပင် အဆင့်မြင့်သည်ဟုဆိုပါသည်။ သက္ကရာဇ်အားဖြင့် အနှစ် ၅၀၀ ကျော်ရှိမြန်မာတို့၏ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်ကြီးတစ်ဆူအနေဖြင့် ကမ္ဘာတွင် ဂုဏ်ယူဝင့်ကြားစရာ ပင်။ သို့သော် ယခုအခါမော်ကွန်းတင်ကျောက်စာတိုင်မှလွဲ၍ ပုံပြင်လိုလို၊ ဒဏ္ဍာရီလိုလိုဖြင့်သာ ပြစရာကျန်ရှိနေတော့ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေးဟောင်းပိဋကတ်တိုက်များသည် တစ်ခါတုန်းကဆို သည့် စကားကြီးလေးခွန်းအောက်ဝယ် တိမ်မြုပ်ကွယ်ပျောက်နေသည်ကများပေသည်။ ဆိုင်ရာ သုတေသနပြုလုပ်ဆောင်ရွက်မှု မရှိခြင်း၊ စိတ်ပါဝင်စားမှု နည်းပါးခြင်းနှင့် အဘက်ဘက်မှလုံလောက် သည့် ကူညီပံ့ပိုးမှုမရှိခြင်းတို့ကြောင့်ပင် ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ပိဋကတ်တိုက်သည် ကမ္ဘာ့ဇာတိ နန်းတော်ရာ၌ မဟာရုံပိဋကတ်တိုက်ကို သက္ကရာဇ် ၉၈၂ ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၅ ရက် သောကြာ နေ့တွင် စတုရန်းအတာသုံးထောင်လေးရာရှိသော ဟံသာဝတီမဟာရာဇဌာနီရွှေမြို့တော် ရွှေမော်မော နှင့် မဟာရုံပိဋကတ်တိုက်သုံးဌာနကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း တည်တော်မူသည်ဟု မှန်နန်းရာဇဝင်၌လာ ၏။ သို့သော်ပိဋကတ်တိုက်ဆိုင်ရာ ခိုင်လုံသည့် အထောက်အထားကို မတွေ့ရှိရသေးပေ။ ဘုရင့် နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ စစ်ရေးကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နေ ချိန်ဖြစ်သောကြောင့် ပိဋကတ်တိုက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ထူးထူးခြားခြားပြောစရာမရှိသော်လည်း ကျောင်း ဆောက် ဘုရားတည်၊ ပိဋကတ်လှူကာ ကျမ်းဂန်တတ်ကျွမ်းသည့် မထေရ်မြတ်တို့အား နိုင်ငံ အနှံ့အပြား စေလွှတ်၍ သာသနာပြုစေသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ ယင်းကို ထောက်ရှု၍ အနော်ရထာ၊ ကျန်စစ်သားတို့၏ ပိဋကတ်များထက်သာလွန်မှုမရှိသော်လည်း သာသနာထွန်းကား အောင် ဆောင်ရွက်မှု သည် အဆင့်နိမ့်မည်မဟုတ်ဟု မှန်းဆနိုင်ပေသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ပဒုမင်းလက်ထက်မှစ၍ ပိဋကတ်တိုက်များ၏အခြေအနေသည် နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးကို ကိုယ်စားပြုသည့် ဌာနတစ်ခုအဖြစ် အရေးပါဆုံး ခုနစ်ဌာနစာရင်းဝင်ဖြစ်ခဲ့သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပေသည်။ မင်းဧကရာဇ်များက ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပွားတိုးတက်အောင် အရေးတယူ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ပိဋကတ်တိုက်သည် စာပေပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို သိမ်းဆည်းထားရာ သက်သက်မဟုတ်တော့ဘဲ ဘာသာရေး၊ သာသနာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုရေးရာကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်သည့် ဗဟိုဌာနချုပ်သဖွယ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ပိဋကတ်တိုက်များ၏

သဘာဝနှင့် အမျိုးအစားသည် အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် သုံးမျိုးရှိသည်ကို တွေ့ရပေမည်။ ပထမအမျိုးအစားမှာ နိုင်ငံတော်တစ်ခုလုံးနှင့်ဆိုင်သည့် အကြီးဆုံးပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအမျိုးအစားမှာ မင်းဧကရာဇ်များနှင့်သာသက်ဆိုင်သည့် နန်းတွင်းပိဋကတ်တိုက်များဖြစ်သည်။ တတိယအမျိုးအစားမှာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများတွင်ရှိသော ကျောင်းပိဋကတ်တိုက်များပင်ဖြစ်သည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်အမျိုးအစားများ ခြားနားခြင်းကြောင့် သဘာဝပါကွဲပြားသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ သဘာဝအလျောက် အမျိုးအစားအလိုက်ဆိုင်ရာ မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်၊ မင်းမှုထမ်းများနှင့် ရဟန်း၊ သံဃာ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များက ကြည့်ရှုလေ့လာသုံးစွဲခွင့်ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ပုဂံခေတ်မှ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဗဒုံမင်းလက်ထက်တိုင် ပိဋကတ်တိုက်များကို ရဟန်း၊ သံဃာ၊ ပညာရှင်များနှင့် နန်းတွင်းသူ၊ နန်းတွင်းသားတို့သာ အသုံးပြုလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းစာသင်တိုက်များ၌ ပိဋကတ်တိုက်များကို ထားရှိသည်။ ပါဠိ၊ မြန်မာ၊ မွန်ဘာသာတို့ဖြင့် ပိဋကတ်သုံးပုံအစုံတို့ကို သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဋ္ဌကထာဋီကာအစရှိသဖြင့် အမျိုးတူရာခွဲခြားထားသည့် ပေပုရပိုက်များကို သစ်တလားစာတိုက်တို့တွင် သိမ်းဆည်းလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ပေပုရပိုက်များသည် ပိဋကတ်စာပေများအပြင် ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒကျမ်း၊ နက္ခတ်ကျမ်းသာမက ရာဇဝင်၊ ပျို့၊ မော်ကွန်း၊ ဇချင်း၊ ရတုစသည်ဖြင့် အမျိုးအစားပိုမိုများပြားလာသည်ကိုတွေ့ရှိရပါသည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက် အထင်ရှားဆုံးပိဋကတ်တိုက်သည် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံကိုယ်စားပြုသည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးဖြစ်သည်။ ဗဒုံမင်းသည် စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ဖို့အတွက် ဆိုလျှင် ဘယ်မင်းနှင့်မျှမတူဘဲ တစ်မူထူးပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်မှာရှိသည့် ကျောက်စာများကိုတစ်စုတစ်စည်းတည်း စုပေါင်းထားရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနှင့် သီဟိုဠ်တို့ကိုလည်း စာပေကျမ်းဂန်ရှာဖွေစုဆောင်းရန် ကျမ်းစုအဖွဲ့များကို အကြိမ်ကြိမ်စေလွှတ်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ မှတ်ချက်။ ထိုသို့စုစည်းလိုက်သည့်အတွက် မူလတည်ရှိရာနေရာဌာန၌ ကျောက်စာများမရှိတော့သဖြင့် နှောင်းခေတ်သမိုင်းသုတေသနပြုရာတွင် အခက်ကြုံရသည်။

နိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ ရဟန်းသံဃာစာသင်သားတို့သည် ပိဋကတ်တိုက်မှစာပေကျမ်းဂန်များအပြင် လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ ပညာရပ်ပေါင်းများစွာတွင် ပန်း ၁၀ မျိုးပါအနုပညာ၊ အတတ်ပညာ၊ ဆေးကျမ်း၊ ဗေဒ၊ ဓမ္မသတ်၊ ဆင်ကြန့်၊ မြင်းကြန့်၊ ဗိသုကာအိမ်ဆောက်ကျမ်းတို့အပြင် စာပေဆိုင်ရာပျို့၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ရတု၊ ပြဇာတ်၊ ရာဇဝင်တော်ကြီးများ၊ အမေးအဖြေစွယ်စုံကျမ်းကြီးများ၊ သတ်ပုံသတ်ညွှန်းသဒ္ဒါစဉ်ရာဘာသာဗေဒနှင့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးပေါင်းများစွာတို့ကို လေ့လာကြည့်ရှု၍ ဆရာတော်၊ သမားတော်ကြီးများဖြစ်လာကြသည်။ သာသနာ၊ ဘာသာ၊ စာပေ၊ လူမှုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာတို့ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည်။ ဤဖော်ပြပါတန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့်

စာပေဘဏ်တိုက်ကြီးများရှိခဲ့သောကြောင့် လက်လှမ်းမီသရွေ့ထိန်းသိမ်းခဲ့၊ စုဆောင်းမှုပြုခဲ့၍သာ မြန်မာတို့သည် မိမိတို့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကမ္ဘာတွင်စံပြနိုင်အောင် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ ပိဋကတ်တိုက် စာကြည့်တိုက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ၏ ပံ့ပိုးကူညီမှု၊ ကျေးဇူးပြုမှုဟုဆိုရပေမည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက် ရတနာသိင်္ခီပိဋကတ်တိုက်နှင့် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ရှိစုပေါင်းကတ် တလောက်တွင် ပိဋကတ်တိုက်အမည်၊ ကျမ်းအမည်၊ ကျမ်းဦးရေနှင့် အင်္ဂါငါးပါးမကျန်ဖော်ပြထား သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏အစောဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်ဖြစ်သည်။ စုပေါင်းကတ်တလောက်ဆို သည်မှာ စာအုပ်စာတမ်းတို့၏အမည် (သို့မဟုတ်) ဘာသာရပ် (သို့မဟုတ်) စာရေးသူအမည်ဖြင့် စီစဉ်ထားသော စာကြည့်တိုက်တစ်ခုရှိ စာအုပ်စာတမ်းအားလုံးသို့မဟုတ် ဘာသာရပ်တစ်ခုနှင့် ဆိုင်သော စာအုပ်စာတမ်းအားလုံး၏ ကတ်တလောက်ကို စာကြည့်တိုက်အမည်များပါဖော်ပြပြီး အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အချက်အလက်တို့ဖြင့် အမြဲဖြည့်စွက်ပေးနေပါက “စုပေါင်းကတ် တလောက်” ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။

ဤသို့သော စုပေါင်းကတ်တလောက်အတွေးအခေါ်ကို ၁၉၅၁ ခုနှစ်တွင် အောက်စဖို့မြို့ ဘုရင်မကောလိပ်၏ကျောင်းအုပ်ဆရာကြီး ဂျယ်ရယ်လန်ဘိန်း Gerard Langbaine ကစတင်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်သည် ၁၀၅၉ ခုနှစ် အီတလီနိုင်ငံ မီလန် Milan မြို့၌ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ဗဒုံမင်း၏စုပေါင်းကတ်တလောက်သည် ၁၇၉၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၆ ရက်နေ့ မြန်မာနိုင်ငံအမရပူရရွှေမြို့တော်၌ စတင်၏။

အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး စုပေါင်းကတ်တလောက်မှာ ၁၈၇၆ ခုနှစ်၊ ဘော်တီးမိုး Bal- timore မြို့တော်၌ထွက်ရှိခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်ထက် မောင်းထောင် ဆရာတော်တို့၏ စုပေါင်းကတ်တလောက်သည် နှစ်ပေါင်း ၆၀ စော၍နေသည်ကိုတွေ့ရှိရပါသည်။ ထို့ကြောင့်ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံးစုပေါင်းကတ်တလောက်သည် မြန်မာမင်းပိဋကတ်တိုက်များတွင် အသုံး ပြုလျက်ရှိပြီးဖြစ်သည်ကို လေ့လာသိရှိနိုင်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာမင်းများလက်ထက် ပိဋကတ်တိုက်များစီစဉ်ထားရှိမှုကို ကြည့်လျှင် ဗဒုံမင်းနှင့် မောင်းထောင်ဆရာတော်တို့၏ နိုင်ငံတကာစာကြည့်တိုက်ပညာ နည်းစနစ်များ ကဲ့သို့ စီမံထားနိုင်ခဲ့ခြင်းကို ဂုဏ်ယူဝမ်းမြောက်ဖွယ်ရာပင် ဖြစ်ပါသည်။

သက္ကရာဇ် ၁၇၈၃ ခုနှစ်တွင် ဘိုးတော်ဘုရားသည် မြို့တော်ကို အင်းဝမှ အမရပူရသို့ ရွှေ့ ပြောင်းခဲ့သည်။ ထို့နောက် အမရပူရမြို့တော်တွင် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ကို ထည်ထောင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၇၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၇၆၅ ခုနှစ်အထိ မြို့တော်ဖြစ်ခဲ့သော ရွှေဘိုမြို့တွင်လည်း ရတနာသိင်္ခီ ပိဋကတ်တိုက်သည် ဆက်လက်တည်ရှိခဲ့သည်။ ယင်းပိဋကတ်နှစ်တိုက်အတွင်းရှိ စုပေါင်းကျမ်း

စာရင်းကို ဗဒုံမင်း၏အမိန့်အရ သုံးရက်အတွင်း အပြီးပြုစုခဲ့သည်။ ၁၇၉၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၆ ရက်နေ့တွင် မောင်းထောင်ဆရာတော်က ပြုစုခဲ့ပေသည်။ ရတနာသိင်္ခပိဋကတ်တိုက်နှင့် ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက် များရှိ စုပေါင်းစာရင်းပင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ပထမဦးဆုံး စုပေါင်းကက်တလောက်သည် ဗဒုံမင်းနှင့် မောင်းထောင်ဆရာတော်တို့၏ စုပေါင်းကက်တလောက်ပင်ဖြစ်မည်ထင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ တို့၏ အစောဆုံး စုပေါင်းကက်တလောက်ဟူ၍ပင် ဆိုနိုင်ပေသည်။

ဗဒုံမင်းကဲ့သို့စာပေပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပွားတိုးတက်အောင် အထူးလုပ် ဆောင်ခဲ့သည့်မင်းမှာ မင်းတုန်းဘုရင်ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်ရေးသားပြုစုခဲ့သော ကျမ်းစာ ထုပ်ပေါင်း စာတိုက်သေတ္တာအလုံး ၂၀၀ ကျော်ရှိသည်။ မန္တလေးတောင်ခြေပိဋကတ်တိုက်တွင် ထားရှိသည်။ ထိုပိဋကတ်တိုက်သည် နိုင်ငံတစ်ခုလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော သာသနိကပိဋကတ်တိုက် ဖြစ်သည်။ မင်းဧကရာဇ်များက ပိဋကတ်တိုက်များ ကြီးပွားတိုးတက်လာအောင် ဂရုတစိုက် အလေးပေးဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသဖြင့် အရေးပါအရာရောက်ခဲ့သည်။ စာပေပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို သိုမှီးသိမ်းဆည်းရာသက်သက်မဟုတ်တော့ဘဲ သာသနာရေးရာကိစ္စရပ်များအား ဆောင်ရွက်ရသည့် ဗဟိုဌာနချုပ်ဖြစ်လာသည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ထူးခြားချက် (၃) ချက်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ပထမတစ်ချက်မှာ ကျောက်စာပိဋကတ်တိုက်ကြီးကို ထူထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထုအတွက် အမြဲတမ်း ဖွင့်လှစ်ထားရှိသော ရည်ညွှန်းပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်သည်။ ထာဝရတည်တံ့ခိုင်မြဲမည့် ပြည်သူ့ ပိဋကတ်တိုက်ကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယတစ်ချက်မှာ နန်းတွင်းပုံနှိပ်စာများကိုပါ တွေ့ရှိရပေသည်။ ထို့ပြင် ရတနာပုံသတင်းစာကိုလည်း ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် တတိယထူးခြားချက်မှာ မဟာသီရိဇေယျဘွဲ့ခံ မိုင်းခိုင်းမြို့စား ဦးယမ် ပင်ဖြစ်သည်။ ဦးယမ်သည် မင်းတုန်းမင်းနှင့် သားတော်သီပေါမင်းလက်ထက်ထင်ရှားသော စာပေ ကျမ်းပြုပညာရှင်တစ်ဦးအဖြစ်သာမက အလွန်လေးစားဂုဏ်ယူအပ်သော စာကြည့်တိုက်မှူးတစ်ဦး လည်းဖြစ်ပါသည်။ ဦးယမ်သည် အချိန်ရှိသရွေ့စာပေနှင့်သာ ပျော်မွေ့သူဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်း တရားကြီးကိုယ်တိုင်သာပင် “မောင်ယမ်မှာသူပိဋကတ်တိုက်နှင့်သာနေရော့” ဟုမြည်တမ်းယူရ လောက်အောင်ပင်ဖြစ်သည်။ ဦးရမ်၏စာကြည့်တိုက် ပညာမှတ်ကျောက်တစ်ရပ်ဖြစ်သည့် “ပိဋကတ် သုံးပုံစာတမ်း” သည်ယနေ့တိုင် မြန်မာစာပေရည်ညွှန်းစာအုပ်အဖြစ် အသုံးပြုနေရသည်။ ထို ပိဋကတ်သုံးပုံစာတမ်းခေါ် ပိဋကတ်တော်သမိုင်းကို ၁၂၅၀ (၁၈၈၇) တွင်ပြုစုပြီးစီးပါသည်။

ကျမ်းပေါင်း ၂၀၄၇ တို့ကို စာရင်းပြု၍ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ် ၃၃၉ ဦး၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်းနှင့် မှတ်ချက်များကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားရှိသည်။ မြန်မာစာပေသမိုင်းအကျဉ်းပင်ဖြစ်သည်။ ဦးယမ်၏

ကျမ်းစုစာရင်းသည် ပိဋကတ်သုံးပုံသာမက ဗေဒင်ကျမ်း၊ ဆေးကျမ်း၊ ပျို့၊ လင်္ကာ၊ ဧချင်းတို့ကိုပါ ထည့်သွင်းပြုစုထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဦးယမ်၏စာစုစာရင်းတွင် (၁) ရှာဖွေစုဆောင်းခြင်း၊ (၂) အမှတ်စဉ်တိုးခြင်း၊ (၃) အသေးစိတ် ဖော်ပြခြင်း၊ (၄) ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း၊ (၅) ကောက်ချက်ချခြင်း အစရှိသည်တို့ပါဝင်သည်ကို လေ့လာ တွေ့ရှိရသည်။ ဘာသာစိတ်အလိုက် အမျိုးတူရာစုပေါင်းခြင်းဖြင့် စနစ်တကျပြုစုထားခြင်းပင် ဖြစ်ပေ သည်။

ကုန်းဘောင်မင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် ပြည်တွင်း ပြည်ပအန္တရာယ်အမျိုးမျိုးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာ၊ သာသနာစာပေဖြစ်ထွန်းရာ ပိဋကတ်တိုက်တိုးတက်ဖြစ်ထွန်းရေးကို ဖြစ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှုမရှိခဲ့ပေ။

၁၈၂၆ ခုနှစ် ပထမအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီသည်လည်းကောင်း၊ ၁၈၅၂ ခုနှစ် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ပဲခူးနယ်သည်လည်းကောင်း ဗြိတိသျှတို့လက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။ ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင်ကား မြန်မာတစ်ပြည်လုံး ထီးသျှဉ်း၊ နန်းသျှဉ်း၊ မြို့သျှဉ်း သုဉ်း သျှဉ်းသုံးဝဖြင့် ကြုံရတော့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး သူကျွန်ဘဝရောက်ခဲ့ရသည့်အချိန်မှစ၍ အမျိုးဘာသာ သာသနာနှင့်အတူ အစဉ်အလာပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သည်တို့မှာ မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ်ခဲ့ရပါသည်။ ကုန်းဘောင်မင်းအဆက်ဆက်တည်ထောင်ခဲ့သည့် ပိဋကတ်တိုက်ကြီးသည်လည်း ပရမ်းပတာဖြစ်ခဲ့ရ သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တစ်လျှောက်လုံး ဂုဏ်မြင့်ထည်ဝါခဲ့သည့် ရှေးမြန်မာပိဋကတ်တိုက်များ သည် ကြေကွဲဝမ်းနည်းဖွယ်ရာပျောက်ခဲ့ရရှာလေသည်။

မြန်မာတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ပိဋကတ်တော်များကို အခြေပြု၍ အဘက်ဘက်မှ တိုးတက်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့လေသည်။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲနှင့် ဆဋ္ဌမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲများ တွင် ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုနိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ အထင်အရှားပင်ဖြစ်သည်။ ကုသိုလ်တော်ကျောင်းဝင်းထဲမှ ပိဋကတ်ကျောက်စာများကို ၁၂၂၂ ခု၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁ ရက် (၁၄-၁၀-၁၈၆၀) နေ့မှစ ပြီး နန်းတော်တွင်းရှိ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော တန်ဆောင်းကြီးထဲ၌ စတင်ထုခဲ့ကြသည်။ ကျောက်စာ များအားလုံး ၁၂၃၀ ပြည့်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၄ ရက် (၄-၅-၁၈၆၈) တွင်ပြီးစီးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကျောက်စာများကို ထွင်းသည့်ကာလမှာ ၇ နှစ် ၆ လ ၁၄ ရက်ကြာခဲ့သည်။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ပွဲကို ၁၂၃၃ ခု၊ တန်ခူးလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက်၊ နှစ်ဆန်း ၁ ရက် (၁၅-၄-၁၈၇၁) စနေနေ့တွင် စတင်ကျင်းပ ခဲ့သည်။ သံဃာတော်အပါး ၂၄၄၀ နှင့် ပိဋကတ်သုံးပုံကိုနေညမစ ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ်ခဲ့ကြရာ တော်သလင်းလပြည့်ကျော် ၁၄ ရက် (၁၂-၉-၁၈၇၁) အင်္ဂါနေ့တွင် ပြီးစီးခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းမှာ ပိဋကတ်သုံးပုံကျောက်ထက်အက္ခရာတင်၍အပြီး ၃ နှစ်ကြာမှ ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီးလှူဒါန်းခဲ့သော ပိဋကတ်ကျောက်စာများသည် ယခုအခါနှစ်ပေါင်း ၁၂၀ ကျော်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းကို ၁၉၅၄ ခု၊ ပိဋကတ်ပါဠိတော်သင်္ဂါယနာတင်ခြင်းမှစ၍ ၁၉၅၉ ခု၊ ဋီကာသင်္ဂါယနာတင်ခြင်းဖြင့် ပြီးဆုံးစေခဲ့သည်။ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်စဉ် သင်္ဂါယနာအဖွဲ့သည် ကုသိုလ်တော်ကျောက်များနှင့် စာလာတိုက်ကြသည်မှာ ၁ လကြာသည်။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံများဖြစ်ကြသော သီဟိုဠ်၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုနိုင်ငံများကလည်း မြန်မာနိုင်ငံသို့လာရောက်ကာ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲတွင် ပါဝင်ဆင်နွှဲကြသည်။ ထို့ပြင် ပိဋကတ်တိုက်တော်ကြီးကိုလည်း ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေးသီရိမင်္ဂလာကုန်းမြေ ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ရာအရပ်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပိဋကတ်တော်၊ ပိဋကတ်တိုက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် အရေးပါအရာရောက်ခဲ့ပေသည်။

စာကြည့်တိုက် ဦးရေတိုးတက်လာခြင်း၊ စာဖတ်သူဦးရေများပြားလာခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတိုးတက်လာခြင်းတို့သည် ဆက်နွယ်လျက်ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်လုပ်ငန်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အကျဉ်းတင်ပြသုံးရလျှင်-

ဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက် ၁၈၂၄-၂၆ တွင်အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမအကြိမ်စစ်ဖြစ်ပွားခဲ့ရာ စစ်ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်လုပ်ငန်းသည် ရန်ကုန်မြို့မှကျိက္ခမီ မော်လမြိုင်သို့ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုစစ်ကြောင့် ဆရာယုဒသန်သည် ရန်ကုန်မြို့မှ အမေရိကန်သာသနာပြု ပုံနှိပ်တိုက်ကို ကျိက္ခမီမြို့မှ မော်လမြိုင်မြို့သို့ပြောင်းရွှေ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။^၁

ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၈၈၁ ခုနှစ်ကတည်းက ပင်စာပုံနှိပ်စက် ၁၅ လုံးရှိနေပြီဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အနက်စက် ၂ လုံးသည် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုအဖွဲ့ပိုင်၊ ၂ လုံးသည်အစိုးရပိုင်၊ ကျန် ၁၁ လုံးသည် ပုဂ္ဂလိကအပိုင်တို့ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က အင်္ဂလိပ်သတင်းစာကြီး ၄ စောင်နှင့် မြန်မာသတင်းစာ ၄ စောင်ကို မှန်မှန်ထုတ်ဝေလျက်ရှိသည်။ ၁၈၈၃ ခုမှ ၁၈၈၅ ခုနှစ်အတွင်း ပုံနှိပ်စက် ၂၆ လုံး အထိတိုးတက်ခဲ့သည်။ စစ်တွေမြို့၌စက် ၂ လုံး၊ ပုသိမ်မြို့၌ ၂ လုံး၊ မော်လမြိုင်မြို့၌ ၄ လုံး၊ တောင်ငူမြို့၌ ၄ လုံး၊ ရန်ကုန်မြို့၌ ၁၄ လုံးအသီးသီးရှိကြသည်။ ယင်းပုံနှိပ်စက်များဖြင့် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ဘာသာရေးစာအုပ်နှင့် အထွေထွေအင်္ဂလိပ် မြန်မာစာအုပ်များထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ၁၈၈၃ ခုနှစ်တွင်

၁။ မြင့်ဆွေ ဦး။ မြန်မာစာအုပ်သမိုင်းနှင့် သမိုင်းအတွေ့အကြုံ (ရန်ကုန်၊ မာယစာပေ၊ ၁၉၇၂) စာ၊ ၁၀

၂၃၄ အုပ်၊ ၁၈၈၄ ခုနှစ်တွင် ၇၆ အုပ်၊ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ၆၈ အုပ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း လျော့နည်းခဲ့သည်မှာ စစ်ကြောင့်ဟုခန့်မှန်းရသည်။

သို့သော်ထိုနှစ်က ဗုဒ္ဓဘာသာဓမ္မသတ်ကျမ်းတစ်စောင်နှင့် ဒေါက်တာဖိုးချမ်းမား၏ဂျာဒင်ဆု ရ မြန်မာဓမ္မသတ်ကျမ်းတို့ ပေါ်ထွက်ခဲ့ပါသည်။ ဘာသာရေးစာပေများအနက် မော်လမြိုင်မြို့မှ မောင်ချွန် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည့် မောင်ဖိုး၏ဝိနည်းပါဠိနိဿယလေးတွဲနှင့် ရန်ကုန်မြို့၊ ဗြိတိသျှဘားမား ပုံနှိပ်တိုက်ထုတ် ဆင်တဲဆရာတော်၏ အဘိဓမ္မတ္တသင်္ဂဟကျမ်းတို့မှာ မှတ်သားလောက်ပေသည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်အတွင်း မော်လမြိုင်မှ ပြဇာတ်သုံးအုပ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ကျောင်းသုံးစာအုပ်များ အနက် ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ် - မြန်မာ နှစ် ဘာသာဖြင့် ရာဇဝင်စာအုပ်ပေါင်း အသစ်အဟောင်း ၁၃ အုပ် ပုံနှိပ်ခဲ့ရာ မြန်မာရာဇဝင်စာအုပ် ၅ အုပ်ပါဝင်သည်။^၁

ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပုံနှိပ်စက်လုပ်ငန်းတွင် သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်များ နေ့စဉ်၊ အပတ်စဉ်ထုတ် ဝေခြင်းသည် တွင်ကျယ်လျက်ရှိ၏။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် နေ့စဉ်ထုတ်သတင်းစာ ၆ စောင်၊ အပတ်စဉ် ထုတ်စာစောင် ၁၄ စောင်နှင့် လစဉ်ထုတ်စာစောင် ၆ စောင်ထုတ်ဝေလျက်ရှိသည်။ နေ့စဉ်သတင်းစာ ၆ စောင်သည် ရန်ကုန်မြို့ထုတ်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ၄ စောင်၊ မြန်မာဘာသာဖြင့် ၁ စောင်၊ တမိလ်ဘာသာဖြင့် ၁ စောင်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်နေ့စဉ် ၄ စောင်မှာ ရန်ကုန်ဂေဇက် Rangoon Gazette နေ့စဉ်စောင်ရေ (၆၃၀)၊ ဗြိတိသျှဘားမားအက်ဗာတိုက်ဇာ British Burma Advertiser စောင်ရေ ၁၀၀၀၊ ရန်ကုန်တိုင်းစောင်ရေ ၄၅၀၊ အိပ်ပရက်စ် အက်ဗာတိုက်ဇာ Ex-press Advertiser စောင်ရေ ၈၀၀ တို့ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေသော ဘားမား ဘရဲလ် Burma Berald မှာမူ နေ့စဉ်စောင်ရေ ၅၀၀ ထုတ်ဝေရသည်။

၁၈၈၄ ခုနှစ်အတွင်း တနင်္သာရီ အက်ဗာတိုက်ဇာခေါ် နေ့စဉ်သတင်းစာတစ်စောင်ကို မော်လမြိုင်မှထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စောင်ရေ ၂၀၀ ခန့်ထုတ်ဝေသည်။ ထို့ပြင် မော်လမြိုင်မှအပတ်စဉ် သတင်းစာ ၅ စောင်လည်းထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စောင်ရေမှာ ၁၀၀ မှ ၁၈၀ ထက်မပိုချေ။ စစ်တွေမြို့ထုတ် သည့် အာရကန်ဝိကလီနယူး Arakan Weekly News အက်ကျပ်ဝိကလီအက်ဗာတိုက်ဇာ Akyab Weekly Advertiser ခေါ်အပတ်စဉ်သတင်းစာ ၂ စောင်မှာစောင်ရေ ၁၅၀ ခန့်စီ ထုတ်ဝေရသည်။ ထိုစဉ်ကမြန်မာသတင်းစာများ၏အဘော်မှာပြင်းထန်လှခြင်းမရှိသေးချေ။ ဗြိတိသျှအစိုးရကို ပြည်သူတို့က အကြည်ညိုမဲ့စေရန် လှုံ့ဆော်ခြင်းမရှိပေ။

၁။ ကြန်၊ မ။ “ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပညာရေးအခြေအနေ”၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းဂျာနယ်၊ တွဲ ၄၉၊ ပိုင်း-၂ (ဒီ ၁၉၆၆) စာ ၂၂၅-၂၄၆။

ထိုစဉ်ကထုတ်ဝေသည့် သတင်းစာဂျာနယ်အမျိုးမျိုးနှင့် စာအုပ်များ၏စောင်ရေတို့ကို တွက်ဆ၍ တိုင်းရင်းသားစာဖတ်ပရိသတ်သည် မြို့နေစာရေးစာချီကုန်သည်ပွဲစား လူလတ်တန်းစား များသာ ဖြစ်သည်။ တောင်သူလယ်သမားအများစုမှာ မြို့သုံးစာပေများနှင့် အလွမ်းဝေးလျက်ပင် ရှိနေ သေးသည်။ သို့သော် စာပုံနှိပ်စက်များ တိုးတက်များပြားလာသည်နှင့်အမျှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် တွင်ကျယ်လာသည်။ မြန်မာစာအုပ်စာတမ်းငယ်များ၊ စာအုပ်ဆိုင်များ၊ ရှေ့ကထက်ပေါများလာ လေသည်။ စာအုပ်စာတမ်းဟူသည်စာသင်သား၊ စာသင်ကျောင်းနှင့်သက်သာဆိုင်ကဲ့သို့ မှတ်ယူနေခဲ့ ကြသော်လည်း ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင်မူ တန်ခိုးကြီးဘုရားများ၊ ဘူတာများ၊ ဈေးများတွင် မြန်မာစာအုပ်ဆိုင် ကလေးများကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးအခါကပင် တတ်နိုင်သူများသည်လောကီ၊ လောကုတ္တရာစာပေများကို ပေပုရပိုက်တို့ဖြင့် အမြတ်တနိုးစုဆောင်းသိုမှီးသည့် အလေ့အထရှိခဲ့ရာ ထိုကဲ့သို့ ပုံနှိပ်စာအုပ်များ ပေါ်ပေါက်လာသောအခါ မြန်မာလူလတ်တန်းစား အိမ်တိုင်းလိုလိုလောကီ လောကုတ္တရာစာအုပ်များဝယ်ယူဖတ်ရှု၍ အမြတ်တနိုးသိမ်းဆည်းထားသည်ကိုတွေ့မြင်ရလေ သည်။^၂

မြန်မာတို့၏ အစဉ်အလာအတိုင်း စာပေပညာရှိမင်းမှုထမ်းနှင့် သာသနိကဓမ္မဒါနဒါယကာ တို့၏ ကိုယ်ပိုင်စုဆောင်းမှုမှ စာပေသုတေသီရဟန်းရှင်လူအများ လေ့လာဆည်းပူးရန် အားထုတ်ခဲ့ သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များတွင် မင်းမှုထမ်းပညာရှင်ကင်းဝန်မင်းကြီး၊ ပုဂံဝန်ထောက် ဦးတင်နှင့် ဦးပုကြီး (မင်းကွန်း) သထုံမှ ဦးဘိုးသီးတို့၏ ပိဋကတ်တိုက်တို့မှာ ထူးခြားထင်ရှားသော အဓိကရမ္မတ်တိုင်များ သဖွယ်ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။

မင်းကွန်းဦးပုကြီး၏ ပိဋကတ်တိုက်မှာ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာတွင် အစုံလင်ဆုံး စုစည်းနိုင်ခဲ့ သလို ဦးဘိုးသီးပိဋကတ်တိုက်သည်လည်း မူလက လောကုတ္တရာကို အာရုံထားခဲ့ငြားလည်း နောင် သုတေသီတို့မှာ လေကီဆိုင်ရာစာပေပညာများပါ စုစည်းခဲ့သည်။

သထုံပြည်မှ မနုဟာမင်းနှင့်တကွ ပိဋကတ်တော်များပါ ပုဂံသို့ပါရှိသွားပြီး နောက်နှစ်ပေါင်း ဤမျှကြာမြင့်သည့်နောက်တွင် ပင်စင်စားမင်းမှုထမ်း ဦးဘိုးသီးမှာ ပိဋကတ်တော်များဆိုင်ရာ စာပေ အစုံစုံတို့ကို ရဟန်းရှင်လူစုံသုတေသီပညာရှင်များ အကျိုးငှာ ဤပိဋကတ်တိုက်ကိုသထုံမြို့တွင် စနစ်တကျတည်ထောင်ခဲ့သည်။ လယ်တီဦးလှတင်အား ပုံနှိပ်ကတ်တလောက်အဖြစ်စာစုများကို စနစ်တကျစီစဉ်စေပြီးထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စာကြည့်ပိဋကတ်တိုက်ကိုလည်း မှန်ကန်သင့်မြတ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းဖြင့် အုပ်ချုပ်သည့်အဖွဲ့နှင့် စည်းစနစ်ကျနစွာဖြင့် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။

၂။ ကြန့်၊ မ။ ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံပညာရေးအခြေအနေ။

ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် ပုဂံဝန်ထောက်ဦးတင်တို့မှာ မင်းမှုထမ်းတွင်သာမက စွယ်စုံရပညာရှင်များဖြစ်သည့်အလျောက် စုဆောင်းမှု၊ ကိုယ်တိုင်ရေးသားသုတေသနပြုမှုတို့ပါ လုပ်ဆောင်ခဲ့သောကြောင့်သမိုင်း၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စာပေ၊ လူမှုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးတို့အပြင် လောကီ၊ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ စာပေဘာဏ်တိုက်သဖွယ်စုံလင်စွာ စုဆောင်းထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့၍ နောင်လာနောက်သားများ၊ ယခင်ဘားနဒ်ပိဋကတ်တိုက်မှစ၍ ယနေ့အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏ ပင်မစာပေဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က ၎င်းစာစုများကိုထိန်းသိမ်းသည့် စာကြည့်တိုက်ပညာကျွမ်းကျင်သူပညာဟူ၍ အဓိကရတာဝန်ယူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များမဟုတ်သော်လည်း စာပေအမွေအနှစ်၏တန်ဖိုးကို အထူးအလေးထားထိန်းသိမ်းခဲ့သည့် ပညာရှင်များကျေးဇူးကြောင့် အဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့် နိုင်ငံ၏အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာ စာပေကျမ်းဂန်များ ယနေ့တိုင်တည်ရှိခဲ့ပါသည်။

မြန်မာတို့ ကိုယ့်ထီး ကိုယ့်နန်းနှင့်အတူ စာပေဆိုင်ရာများ များစွာပျက်သုဉ်းခဲ့ရသော်လည်း ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် ဦးတင်တို့၏ စာပေစုဆောင်းထိန်းသိမ်းမှုသည်သာ ကိုလိုနီခေတ်မှသည် ယနေ့တိုင်ဆက်လက်တည်ရှိနေသေး၍ စာပေသုတေသီများအဖို့ အားထားစရာစာပေစုကြီးဖြစ်ပါသည်။

အသင်းအဖွဲ့များ၏စာကြည့်တိုက်များသည် ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများ၊ တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့၍ အမျိုးဘာသာ၊ သာသနာကို ရှေ့တန်းတင်ပြီး ဘာသာရေး၊ စာပေ၊ ပညာပြန့်ပွားရေးတို့ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း၊ မြန်မာအသင်းချုပ်ကြီး၊ ကုမ္ဘာ့ရီအသင်းမှ မြန်မာစာပေပြန့်ပွားရေးအသင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ လူငယ်များကြီးပွားရေးအသင်းတို့အသီးသီးပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး ရဟန်းတော်များဦးဆောင်သည့် လယ်တီကျောင်းတိုက်တောင်သာ၊ ရွှေတောင်မြို့စသည်တို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာမင်္ဂလာစာမေးပွဲများကျင်းပခြင်း၊ ပိဋကတ်တိုက်များတည်ထောင်ပြီး ရဟန်းရှင်လူအောင်မြင်သူများအား ဆုများချီးမြှင့်ခြင်း စသည့်စာကြည့်တိုက်လှုပ်ရှားမှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

စစ်ကြိုခေတ် လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုကာလအတွင်း စာပေနှင့် အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ် ထကြွရန်လှုံ့ဆော်ဖို့ စာကြည့်သင်းများ၊ စာပေအဖွဲ့အစည်းများ နေရာအနှံ့အပြားပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် စာဖတ်အသင်းများ၊ အမျိုးသားကျောင်းများ၊ လူငယ်များကြီးပွားရေးစာဖတ်သင်း၊ ဦးဆန်နီ၊ ကြီးပွားရေး ဦးသိန်း၊ ဦးလှတို့၏ လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ထိုကာလတွင် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးအခြေအနေအရ ဘုံဝါဒ၊ ဆိုရှယ်လစ်၊ ကွန်မြူနစ်ဝါဒဆိုင်ရာစာအုပ်စာတမ်းများ နေရာယူလာရာ၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် နဂါးနီစာအုပ်အသင်းမှလည်းကောင်း၊ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်အချို့ဖြစ်သည့်လီနင်၊ စတာလင်၊ ဒီဘရဲလား၊ အိုင်ယာလန်တော်လှန်ရေး

ခေါင်းဆောင်များ၊ လင်ကွန်း၊ ဆွန်ယက်ဆင် စသည်တို့အပြင် သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း အတ္ထုပ္ပတ္တိအစရှိ သည်တို့ကို ခေတ်အလိုက်ထုတ်ဝေပြီး လူငယ်အများ အထူးနှစ်သက်စွာဖတ်ရှုလေ့လာခဲ့ကြသည်။

အမျိုးသားရေးဝါဒကိုအရှိန်အဟုန်ဖြင့် တွန်းအားပေးခဲ့သလိုစာဖတ်သင်း၊ စာကြည့်တိုက် များတွင်ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။ ဟံသာဝတီဦးဘရင်၏ အနော်ရထာ၊ သတင်းစာဆရာဦးသိန်းမောင်၏ မြန်မာသူရဲကောင်းများ၊ ပညာဝန်ဦးဖိုးကျား၏ ခေတ်မီမြန်မာရာဇဝင်၊ ရာဇဓိရာဇ်စသည့် မြန်မာသမိုင်း တွင်ထင်ရှားသော အတ္ထုပ္ပတ္တိစာအုပ်များ အထူးရေပန်းစားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေး ကြိုးပမ်းမှုခရီးစဉ်တွင် ယင်းစာအုပ်စာတမ်းများ၏ စေ့ဆော်မှုကို ထိုစဉ်ကစာဖတ်သင်း၊ စာကြည့်သင်း၊ စာကြည့်တိုက်တို့သည် အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပေသည်။

ဂျပန်ခေတ်တွင်လည်း ဗလင်္ဂါတန်ကိုအခြေခံပြီး အာရှလူငယ်အသင်းများ လွတ်လပ်စွာဖွဲ့ စည်းခဲ့သောကြောင့် ယင်းအာရှလူငယ်အသင်းနှင့် တွဲဖက်ပါလာသည့်စာကြည့်တိုက်များ မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြား ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလတွင် ဗမာ့တပ်မတော်၏ ပြည်သူ့ရဲဘော် တပ်ဖွဲ့တို့သည် စာကြည့်တိုက်စာကြည့်သင်းများပါဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ နောင်တပ်မတော်ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း သည့်အခါ ယင်းပြည်သူ့ရဲဘော်စာကြည့်တိုက်တို့မှာ ဗိုလ်သိမ်းဆွေ ဦးဆောင်ပြီး ဗိုလ်ချုပ်စာကြည့် တိုက် ဟူ၍ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် ရပ်ကွက်စာကြည့်တိုက်များ ပေါ်ပေါက် လာသည်။ ပြန်ကြားရေးစာကြည့်တိုက်များသည် ဖဆပလခေတ်၊ မဆလခေတ်၊ နဝတခေတ်တို့တွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ပြန်ကြားရေးနှင့် ပြည်သူ့ဆက်ဆံရေးဦးစီးဌာနမှကြီးမှူး၍ သင်တန်းကာလ ၄ လကြာမြင့် သည့် စာကြည့်တိုက်ပညာသင်တန်းကို ၁၆၊ နိုဝင်ဘာ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှစတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ရာ ယခုအခါ စာကြည့်တိုက်ပညာသင်တန်းသား (၃၀၆) ဦးကိုမွေးထုတ်နိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

“အမှောင်ခွင်း၍ အလင်းဆောင်အံ့” ဟူသောဆောင်ပုဒ်နှင့် လျော်ညီစွာ မြန်မာနိုင်ငံစာကြည့် တိုက်ပညာလောကနှင့် စာကြည့်တိုက်များ၏ နေ့သစ်ရောင်နီရောက်လုလာပြီဟုဆိုချင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်သည် ထိပ်ဆုံးမှဦးဆောင်ရန်ပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အခြေအနေအမျိုးမျိုးကြောင့် သင့်တင့်သောနေရာ၊ လုံလောက်သည့်အဆောက်အအုံပြည့်စုံ မှု၊ ဝန်ထမ်းအင်အား၊ အားဖြည့်မှုတို့ချို့တဲ့ခဲ့သည်။ စာစုများအနေဖြင့် အလွန်တန်ဖိုးရှိခဲ့သည်တို့ကို ရရှိသောအင်အားနှင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့သည့်အဆင့်တွင်သာရှိနေသေးသည်။ နေရာလုံလောက်မှုနှင့် ဝန်ထမ်းအင်အားပံ့ပိုးမှုတို့ဖြင့် ဦးဆောင်သည့်ပညာရှင်စာကြည့် တိုက်မှူး၏အပေါ်တွင်များစွာတည်၍ ယခင်ဂျူဗလီဟောစသည့်တို့တွင်ရှိစဉ်က များစွာအားထားခဲ့ရပြီး တိုးတက်မှုရှိခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ ယခုအခါ အဆောက်အအုံကောင်းကောင်း၊ ဝန်ထမ်းအင်အားအပြည့်နှင့် ဦးဆောင်နိုင်သည့် စာကြည့်

တိုက်မှူးတို့ပေါင်းလိုက်လျှင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်မှာအရာရာတွင် ရှေးတန်းမှ စံနမူနာယူဖွယ်ရာရပ်တည်နိုင်ပြီး အရှေ့တောင်အာရှတွင် ယခင်ကရှိခဲ့သည့်အစဉ်အလာအတိုင်း မီးရှူးတစ်ဆောင်သဖွယ် ထွန်းပနိုင်မည်မှာမလွဲပေ။

တက္ကသိုလ်ကောလိပ် စာကြည့်တိုက်များ၏အခြေအနေသည် တစ်စနှင့် တစ်စတိုးတက်လာ ခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ နိုင်ငံတိုင်းတွင် တက္ကသိုလ်ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်သာ ထွန်းကားခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက်များသည် ကမ္ဘာကျော်တက္ကသိုလ်ကြီးများဖြစ်ပြီး ရှေးအခါကပင် အမျိုးသားစာကြည့် တိုက်တာဝန်ကိုပါ ရယူခဲ့သည်။ မြန်မာပြည်တွင်လည်း တက္ကသိုလ်များ ဗဟိုစာကြည့်တိုက်သည် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ဘဝမှစပြီး ဗဟိုစာကြည့်တိုက်ဖြစ်လာသည်တိုင် ကျောင်း၊ ကျောင်းသား၊ ဆရာ/မတို့အတွက်သာမက နိုင်ငံတော်၏ဌာနအသီးသီး၊ စာပေပညာရှင်၊ သုတေသီတို့အားထားရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်တစ်ခုလုံး အားထားရလောက်အောင် လုပ်ဆောင်အားထုတ်ခဲ့သည်။ အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်၏အခန်းကဏ္ဍတာဝန် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ရယူနိုင်ခဲ့သည်။ စာကြည့်တိုက် များတိုးတက်ထွန်းကားခဲ့ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်မှပံ့ပိုးမှုသာမက တာဝန်ယူသူ ပိဋကတ်တိုက်ဝန်ထမ်း များ၏ပညာ၊ အားထုတ်မှုနှင့် ဇွဲလုံ့လရှိမှုတို့ကြောင့်ဟု သုံးသပ်မိပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ က အရှေ့တောင်အာရှတွင် အကောင်းဆုံးသော ပိဋကတ်တိုက်ဖြစ်ခဲ့ပြီး စစ်ကာလပြာပုံတဝ ရောက်ခဲ့ သည်ကို မူလအခြေထက် သာလွန်တိုးတက်အောင် အားထုတ်လုပ်ဆောင်ချက်မှာအထင်အရှား တွေ့မြင်ရသည့် သာကေပင်ဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်မိပါသည်။ စုဆောင်းထိန်းသိမ်းမှုတွင် ထိပ်တန်းတွင် ပါရှိသော တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ကြီးများတွင် စင်ဖွင့်စနစ်စာကြည့်တိုက်အဖြစ် စတင်ခဲ့သည့် လူမှုရေးမဟာဌာန၏ စာကြည့်တိုက်သည်လည်း ယနေ့စီးပွားရေးတက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်အဖြစ် ယင်းစနစ်ကို တတ်အားသရွေ့ထိန်းသိမ်းခဲ့သည်ကို လေ့လာနိုင်သည်။ ဤစနစ်ပိုမိုအသုံးပြုရန် အားထုတ်သင့်ပါသည်။

စာကြည့်တိုက်သည် ပညာပြန့်ပွားရေးတွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ ပညာ ပြန့်ပွားအောင်ပြုရာတွင် စနစ်တကျပြုနိုင်မှသာ အကျိုးသက်ရောက်မှုအပြည့်အစုံကိုရနိုင်မည်။ စာကြည့်တိုက်၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုအတွက် စနစ်တကျပြုရာတွင် ရှေးဦးစွာစာအုပ်ရှိရမည်။ ထို့နောက် အသိဉာဏ်ရှိရမည်။ ထို့ပြင် အဆောက်အအုံရှိရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ကျန်သုံးရပ်အဆင်ပြေ ပြေချောမွေ့စွာလည်ပတ်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အပံ့ငွေကြေးပမာဏ လုံလောက်မှုရှိရမည်။

ပညာဗဟုသုတရှိသော၊ ကြံဆောင်စီမံတတ်သောစာကြည့်တိုက်မှူး၏ အရည်အချင်းသည် အဓိကနေရာမှ ပါဝင်ပါသည်။ စာအုပ်ချည်းရှိနေရုံမျှဖြင့် ခရီးမရောက်နိုင်။ အဆောက်အအုံမရှိလင့် ကစား စာအုပ်နှင့် အသိဉာဏ်သာရှိလျှင် ခရီးရောက်နိုင်သည်မှာ မှချဖြစ်သည်။

၁၉၃၀ ပြည့်မှစ၍ စာကြည့်တိုက်ပညာတတ်မြောက်လာသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးကြောင့် ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်သည် အထက်ပါအင်္ဂါသုံးရပ်နှင့်ပြည့်စုံလာသည်။ ထို့နောက် တက္ကသိုလ် ကောလိပ်စာကြည့်တိုက်လည်း အင်္ဂါသုံးရပ်နှင့်ပြည့်စုံလာသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ စာကြည့်တိုက် များ၏ ကြံဆောင်စီမံတတ်ခြင်းဆိုင်ရာ အရည်အချင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အချိန်တိုစာကြည့်တိုက် သင်တန်း များကို စာပေဗိမာန်ကလည်းကောင်း၊ ပြန်ကြားရေးဌာနကလည်းကောင်း၊ အခြားအဖွဲ့အစည်းအချို့က လည်းကောင်း ဖွင့်လှစ်သင်ကြားခဲ့သည်။ ထို့ပြင် စာကြည့်တိုက်ပညာဆိုင်ရာ ဆောင်းပါးများ၊ စာအုပ် စာတမ်းများလည်း အသင့်အတင့်ပေါ်ထွက်လာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် အင်္ဂါရပ်အနက် အသိဉာဏ်အင်္ဂါ ရပ်သည် ထွန်းကားလာသည်။ စာကြည့်တိုက်၏ ပညာဖြန့်လုပ်ငန်းအတွက် ဒုတိယအင်္ဂါရပ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သော ကြံဆောင်စီမံတတ်ခြင်းအသိဉာဏ်ကိုအထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန် စာကြည့်တိုက်များသည် နေ့စဉ်နှင့်အမျှ ဖတ်ရှုလေ့လာအားထုတ်နေရလိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်ယူဆမိ ပါသည်။ အရည်အသွေးမီစာကြည့်တိုက်များထွက်ပေါ်လာ၍ ဆန္ဒပြုသုံးသပ်တင်ပြအပ်ပါသည်။

ယခုခေတ်အခါ၌ ဘက်စုံပညာရေးကိုမျှော်မှန်းသည့်အတိုင်းကျောင်းသားကျောင်းသူများအဖို့ ကျောင်းသုံးစာအုပ်ဖြင့်မလုံလောက် ၊ ပြင်ပဗဟုသုတစာပေများ၊ စာအုပ်များဖတ်ရှုနိုင်ရန်အတွက် စာကြည့်တိုက်များတို့သည် အစွမ်းကုန်ကြိုးစားပြီး စာကြည့်တိုက်အသုံးပြုလာအောင် လှုံ့ဆော်ပေးရ မည်။ ယင်းအကျင့်သည်စွဲမြဲလာပါက စာကြည့်တိုက်ကို သုံးတတ်ခြင်းနှင့် သုံးလိုသည့်အလေ့အထိ ပိုပြီး ရှင်သန်လာနိုင်ပေမည်။^၂

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာသင်တန်းကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်မှစတင်ဖွင့် လှစ်ခဲ့သည်။ သင်တန်းကာလမှာ စာတွေ့ ၁ နှစ် ၆ လနှင့် လက်တွေ့ ၆ လဖြစ်သည်။ ဒီပလိုမာ သင်တန်းဖွင့်ခဲ့သည်မှာ ၂၄ နှစ်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း အချိန်ပိုင်းဒီပလိုမာသင်တန်းမှ အချိန်ပြည့် သင်တန်းကာလသို့ မရောက်ရှိသေးပေ။ တစ်နေ့နေ့တော့ဖြစ်လာလိမ့်မည်။ သို့သော် ဘယ်နေ့မှန်း မသိဆိုသည့်အချိန်ကာလသည် မကြာမီအချိန်အတွင်း ရောက်ရှိလာတော့မည်ဟု ယုံကြည်မိပါ သည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာဒီပလိုမာ အောင်မြင်ပြီးသူပေါင်း (၂၂၅) ဦး ရှိပြီဖြစ်သည်။ “ပညာရှာသူတို့ ဝိုင်းကူ” ဟူသောဆောင်ပုဒ်နှင့်အညီ ပံ့ပိုးမည့်ပညာရှင်များ တိုးပွားလာခြင်းသည် နက်ဖြန်တိုင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ပီပြင်ထမြောက် အောင်မြင်နိုင်ရေးအတွက် တွန်းအားပင်ဖြစ်ပါ သည်။

၂။ ဂေးလ်ဒါထွေး၊ ဒေါ်။ “ကျောင်းစာကြည့်တိုက်အသုံးပြုမှုများလာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခြင်း” ပညာရေး တက္ကသိုလ်နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း (ရန်ကုန်၊ ပညာရေးတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၇၄/၇၅) စာ - ၂၂။ နှစ်လည်မဂ္ဂဇင်း (ရန်ကုန်၊ ပညာရေးတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၇၄/၇၅) စာ - ၂၂။

ရေနှင့်အလားသဏ္ဌာန်တူသည့် စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များ မြင့်ပါမှ ကြာနှင့်တူသည့် စာကြည့်တိုက်များတင်မည်ဖြစ်သည်။ စာကြည့်တိုက်ပညာရှင်များ မရှိပါမူ စာကြည့်တိုက်များ ပပျောက်သွားမည်ပင်ဖြစ်သည်။ ယနေ့စာကြည့်တိုက်မှူးများသည် ရှေ့ကစာကြည့်တိုက်မှူးများ၏ ဦးဆောင်မှုနောက်သို့အမိလိုက်ပါနိုင်ရန် ကြိုးစားအားထုတ်ရမည်ပင်ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့်စာကြည့်တိုက်တစ်ခု၏ အောင်မြင်တိုးတက်မှုသည် အဆောက်အအုံ အထောက်အပံ့ငွေကြေးတို့အပြင် စာကြည့်တိုက်မှူး၏လုပ်ရည်ကိုင်ရည် ဆောင်ရွက်အားထုတ်မှု တို့သည် အဓိက အခန်းမှပါဝင်လျက်ရှိသည်ကို လေ့လာသုံးသပ်မိပါသည်။

စာကြည့်တိုက်ပညာ ဒီပလိုမာကျောင်းသားတစ်ဦးအနေနှင့် အောင်မြင်တိုးတက်မှုရှိသော စာကြည့်တိုက်များ၊ စနစ်တကျပြည်သူအကျိုးပြုတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် နိုင်ငံတော်၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုအပြင် စာကြည့်တိုက်ဝန်ထမ်းများ၏စိတ်ဓာတ်၊ လုံ့လဝီရိယအားထုတ်မှုတို့မှာ အဓိက ဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်မိကြောင်းတင်ပြရင်း နိဂုံးချုပ်အပ်ပါသည်။

ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်အတွင်းရှိ ကျမ်းအရေအတွက်

ပိဋကတ်တိုက်အတွင်းရှိကညစ်ရေး၊ မင်ရေး၊ ရွှေရေးပိဋကတ်တော်ကျမ်းအစုံတို့မှာ—

သာသနာပြု ၄၂ ရပ်သို့ပေးအပ်သည့်ပိဋကတ်တော်၊ သုတ်၊ ဝိနည်း၊ အဘိဓမ္မာအစုံ (၄၂) စုံ။ ရတနာပုံပိဋကတ်တိုက်ရှိ ရွှေရေး (၅) စုံ၊ မင်ရေး (၃) စုံ၊ ကညစ်ရေး (၃) စုံ၊ လုံးစု (၃) စုံ သာသနာပြုနှင့် (၇၃) စုံ။ ရတနာပုံ ပိဋကတ်တိုက်တော်အစုံဆိုသည်မှာ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ နိဿည်းအနက်အဓိပ္ပာယ် အစေ့အစုံကို တစ်စုံတည်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ အခန်းကိုသာ ရေတွက်မည်ဆိုလျှင် ရတနာပုံတိုက်တော်တွင် အစုံအရာမကဖြစ်သည်။^၁

၁။ မောင်းထောင်ဆရာတော်။ အမေးတော်ဖြေကျမ်း (မန္တလေး၊ ဇေယျမိတ်ဆွေ၊ ၁၉၆၇) စာ ၄၅၉။